

De eigenaars van de scherven: reactie op de opgravingen aan het Kristus-Koningplein.

Inleiding.

In het kader van de vernieuwing van het Kristus-Koningplein in 2014 werd een archeologisch onderzoek uitgevoerd¹. Het gebied hoorde vroeger toe aan de "*Hoeve De Swane*".

Enkele stellingen uit het onderzoeksrapport:

- In januari 1945 sloeg een V2-bom in op de hoeve en werd het huis volledig verwoest. De braakliggende grond werd in 1953 omgevormd tot een dorpsplein van aangestampte assen. Drie jaar later kreeg het de naam Kristus-Koningplein. In 1959 werd het plein van een bestrating voorzien.
- Het meeste materiaal aan scherven dat werd gevonden lijkt uit de periode 1450-1550 te stammen.
- Roetsporen aan de buitenzijde van het aardewerk wijzen op een kookfunctie.
- De effectieve boerderij lag ten westen van het projectgebied en maakte dus geen deel uit van het onderzoek. De oudste datering van de boerderij gaat terug tot 1621. Het is mogelijk dat een oudere fase van deze boerderij nog terug te vinden is op de plaats van de vroegere boerderij. Deze oudere fase kan dan mogelijk gelinkt worden aan de aangetroffen sporen en bijbehorende vondsten, die in de 15de-16de eeuw te dateren zijn.

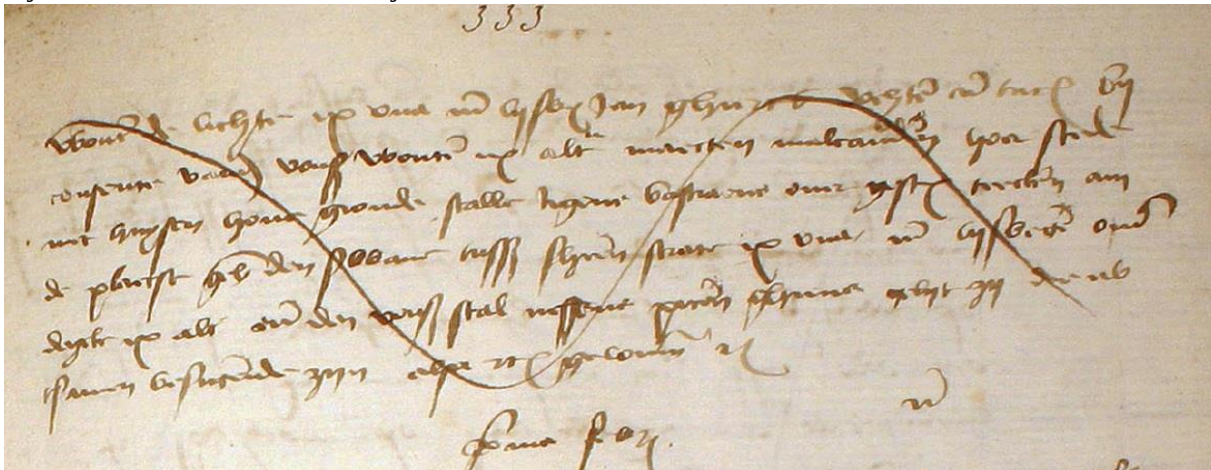
In dit artikel kijken we of we de eigenaars kunnen terugvinden van de opgegraven scherven. Dankzij de werkgroep 'Thuis in Archief' van het Stadsarchief Antwerpen weten we nu, dat een gelijknamige boerderij al bestond in de 15de-eeuw.

We geven de lezer eerst het overzicht van de gevonden akten met een *gedeeltelijke* transcriptie. Vervolgens bespreken we de informatie die uit de akten blijkt.

¹ Archeo-rapport 208: Wouter Yperman & Maarten Smeets, Het archeologisch onderzoek van het Kristus-Koningplein te Ekeren, Kessel-Lo, 2014. <http://www.studiebureau-archeologie.be/projects/Archeo%20Rapport%20208%20Bundel.pdf>

De gevonden akten uit de 15de eeuw.

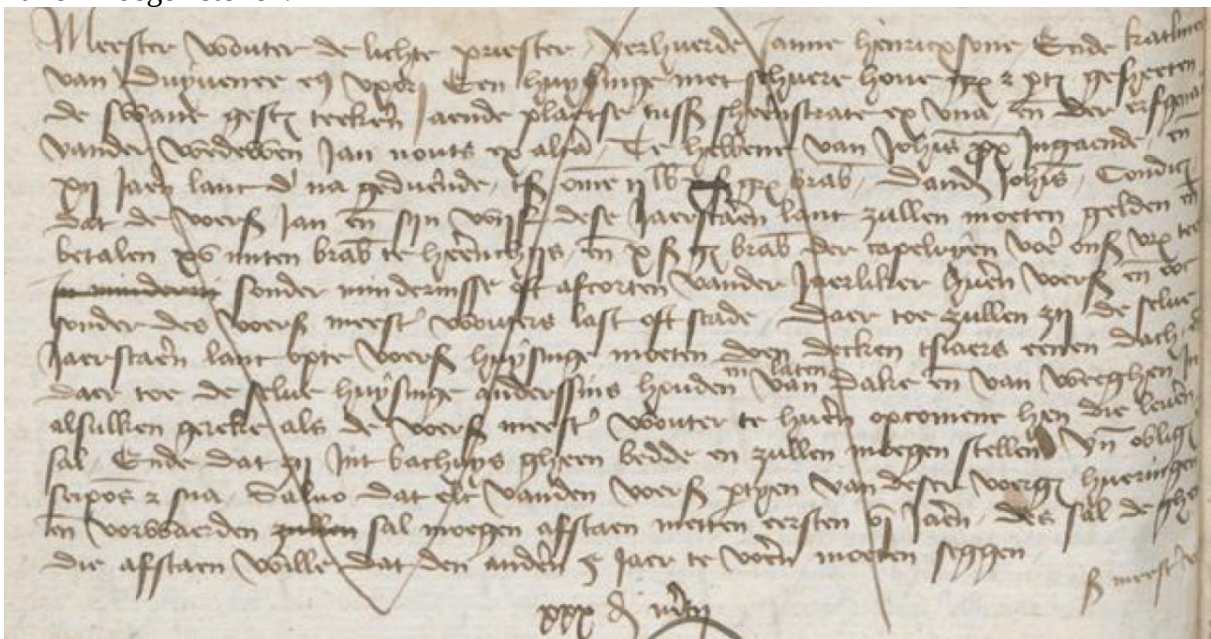
SR49-333-1454: (Stadsarchief Antwerpen Schepenregister 49 - folio 333 - jaar 1454) Wouter de Lichte ende Lijsbet Jan Gheerts dochter maecten malcanderen hoer stede met huysen, hove, gronde, stalle jegene Bastiaens over gestaen tEeckeren aende plaetse geheeten den Swane tuss sheerenstrate ende Lijsbetten onder dEycke ende den voirs stal neffens Peteren Gheens gelijk zij die nu tsamen besittende zijn.

A handwritten document in Dutch, folio 333, dated 1455. The text is written in a cursive script and is crossed out with a large 'X'. The visible text includes: "Wouter de Lichte ende Lijsbet Jan Gheerts dochter maecten malcanderen hoer stede met huysen, hove, gronde, stalle jegene Bastiaens over gestaen tEeckeren aende plaetse geheeten den Swane tuss sheerenstrate ende Lijsbetten onder dEycke ende den voirs stal neffens Peteren Gheens gelijk zij die nu tsamen besittende zijn." The page number "333" is written at the top.

SR49-333-1454: 1 februari 1455 (huidige jaartelling).

SR67-246-1464

Meester Wouter de Lichte priester verhuerde Jan Henricxsone x Katline van Duyvenee een huysinge met schuere, hove, gronde geheeten *de Swane*, gest tEeckeren aende plaetse tuss sheerenstrate ende der erfgen vander wedewen Jan Nouts... 12 jaeren lanc opte voers huysinge moeten doen decken tsiaers eenen dach ende daertoe de selve huysinge anderssins houden ende laten van dake ende van weeghen in alsulken gereke als de voers meester Wouter te hueren opcomene hen die leveren sal, ende dat zij int bachuys gheen bedde en zullen moegen stellen.

A handwritten document in Dutch, folio 246, dated 1465. The text is written in a cursive script and is crossed out with a large 'X'. The visible text includes: "Meester Wouter de Lichte priester verhuerde Jan Henricxsone x Katline van Duyvenee een huysinge met schuere, hove, gronde geheeten de Swane, gest tEeckeren aende plaetse tuss sheerenstrate ende der erfgen vander wedewen Jan Nouts... 12 jaeren lanc opte voers huysinge moeten doen decken tsiaers eenen dach ende daertoe de selve huysinge anderssins houden ende laten van dake ende van weeghen in alsulken gereke als de voers meester Wouter te hueren opcomene hen die leveren sal, ende dat zij int bachuys gheen bedde en zullen moegen stellen." The page number "246" is written at the top.

SR67-1464-246 30 maart 1465 (huidige jaartelling).

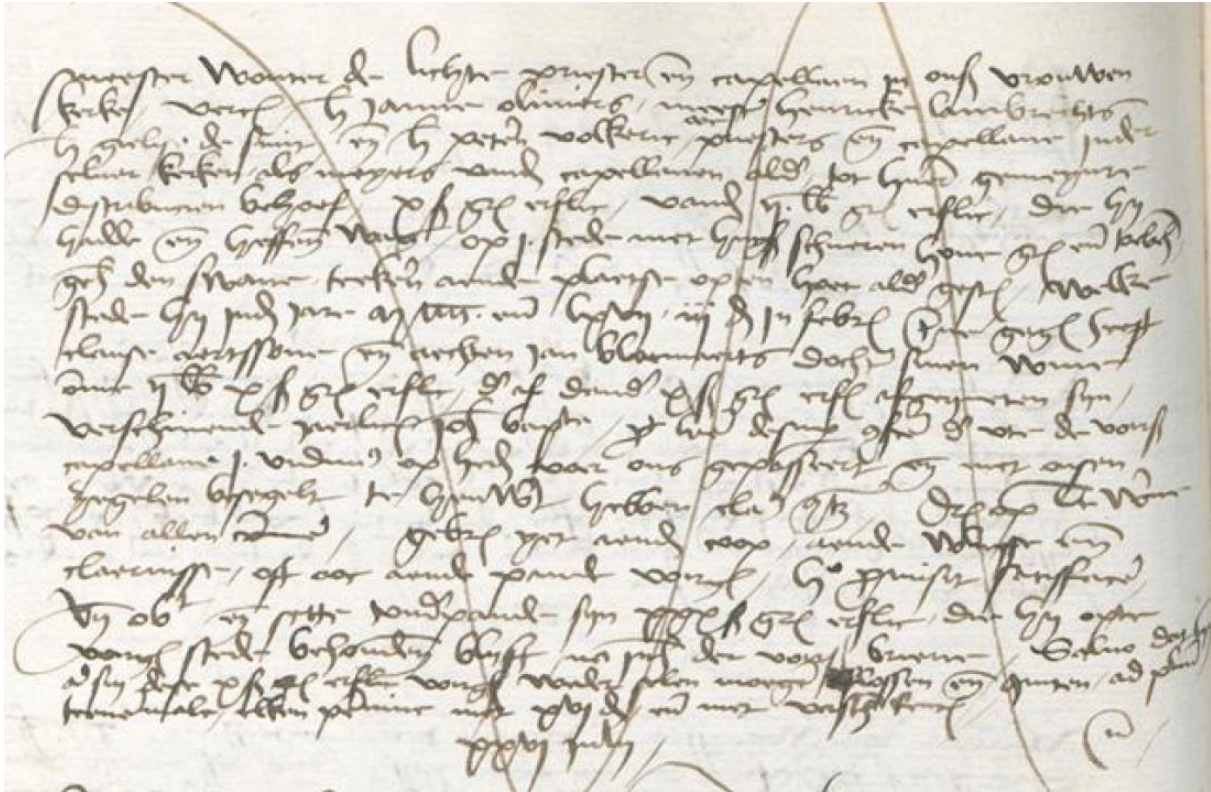
SR72-25-1467: Meester Wouter de Lichte priester ende capellaen in Ons Liever Vrouwen kerke alh gaf Clause Aertss x Achten Jan Bloemaerts dochter een stede met huys, schueren, hove, gronde geh de Swane gest tEekeren aende plaetse opten hoec ald tuss sheerenstrate zuytwaert ende westwaert ende der erfgen vander wedewen Jan Nouts erve oostwaert ende noortwaert.... Cornelis Vlinckenborch Gielijss tEekeren geseten die mede voer ons quam.

Meester Wouter de Lichte priester in ons liever vrouwen
kerke alh gaf Clause Aertss x Achten Jan Bloemaerts dochter
een stede met huys, schueren, hove, gronde geh de Swane gest
tEekeren aende plaetse opten hoec ald tuss sheerenstrate
zuytwaert ende westwaert ende der erfgen vander wedewen
Jan Nouts erve oostwaert ende noortwaert.... Cornelis
Vlinckenborch Gielijss tEekeren geseten die mede voer ons
quam.

3 februari

SR72-25-1467 3 februari 1468 (huidige jaartelling)

SR80-41-1471: Meester Wouter de Lichte priester ende capellaen in Ons Vrouwen kerke verc heer Janne Oliviers, meester Henricke Lambrechts, heer Gielijs de Smit ende heer Peter Volkeric oec priesters ende capellane inder selver kerken als meyers vanden capellanen ald ... heffende op stede met huys, schueren, hove, gronde geh den Swane tEekeren aende plaetse opten hoec ald gest welke stede hij inden jare 1467, 3 febr terve gegeven heeft Clause Aertssone x Aechten Jan Bloemaerts dochter.

SR80-41-26 juli 1471 (huidige jaartelling).

De informatie die we halen uit de gevonden akten.

Dankzij de vondst van deze vier 15de-eeuwse akten kunnen we nu iets meer zeggen over de ligging van de hoeve, de boerderij en de vermoedelijke eigenaars van de scherven.

De ligging van de hoeve.

Ferraris 1778 (raadpleegbaar in het DAN)

Op de kaart van Ferraris zien we de kerk en het kerkhof links onderaan.
De markt ligt direct ten noorden van het kerkhof.

Bron: DAN – Koker 32 - jaar 1826

Op basis van de omgeven omschrijving stond de hoeve tussen het begin van de Dorpstraat in het westen, grenzend aan de markt, en wat nu heet de Alfons Jeurissenstraat in het zuiden. Kortom: op dezelfde plaats als later, tegenover het kantoor van Fortis op het plein. Dat laatste werd achteraf bevestigd door raadpleging van de bronnen die Kanora heeft nagelaten (Kanora 154: raadpleegbaar in het DAN).

H. Kanora meldt immers de vondst van boerderij De Swaene in de Dorpstraat nr. 1 in het jaar 1621. Het huis had een zijgevel aan de Alfons Jeurissenstraat. De boerderij grensde toen aan de zuid- en westzijde aan de straat net zoals in de 15de eeuw. De boerderij had toen een grootte van 5 gemeten of ongeveer 2 ha.

De boerderij en zijn gebouwen.

We zien dat de boerderij bestond uit een huis, een stal, een schuur en een losstaande bakoven (bachuys). Het gebouwtje met een bakoven stelde men meestal apart op om brandgevaar te voorkomen. Blijkbaar was het gebouwtje toch groot genoeg om slaappleats te bieden (wat dus verboden was). De stal stond achter of naast het huis. Woonhuizen bestonden in die tijd vaak uit een woon-stalhuis. In dit geval wordt de stal apart genoemd in 1455. Mogelijk werd dit later (vóór 1465) een schuur. In ieder geval is de hoeve de Swane veel ouder dan 1621. Het is logisch om te veronderstellen dat over die lange periode de gebouwen meerdere keren werden vervangen.

De eigenaars van de scherven.

De eigenaars en de andere personen die we hebben gevonden die in of bij de boerderij woonden zijn:

Wouter de Lichte en (zijn zoon?) meester Wouter de Lichte priester, Liesbeth Jan Gheerts dochter, Bastiaens, Liesbeth onder dEycke, Peter Gheens. Jan Henricxsone, Katline van Duyvenee, erfgenamen van de weduwe van Jan Nouts, Claus Aertss en Aechten Jan Bloemaerts dochter.

Tenslotte: de grote brand van 1492 en de bakoven.

Navraag bij het studie bureau leverde op dat men geen bewijzen gevonden heeft van brand of van een bakoven. De roetsporen op de scherven zouden zijn ontstaan doordat men de kookpotten rechtstreeks in het vuur plaatste. Natuurlijk was het opgravingsgebied wel erg beperkt in omvang.

Geploegd veld rond 1560 – Meesters van de Kleine Landschappen Rijksmuseum Amsterdam

Ad van Oeffelen – vrijwilliger DAN